

Jakša Raguž, Domagoj Štefančić, *Specijalna jedinica policije „Ris” Kutina u Domovinskom ratu 1991. – 1996.* (Kutina; Zagreb: Udruga specijalne jedinice policije iz Domovinskog rata; Hrvatski institut za povijest; Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2018), 354 str.

Nedavno je u javnost izašla monografija *Specijalna jedinica policije „Ris” Kutina u Domovinskom ratu 1991. – 1996.* autora Jakše Raguža i Domagoja Štefančića, nastala u suradnji Udruge specijalne jedinice policije iz Domovinskog rata „Ris” iz Kutine, Hrvatskoga instituta za povijest iz Zagreba i Hrvatskoga memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata iz Zagreba. Tema monografije je djelovanje Specijalne jedinice policije „Ris” – jedne od slavnihi Specijalnih jedinica Ministarstva unutarnjih poslova (MUP) Republike Hrvatske iz Domovinskoga rata. Sjedište jedinice bilo je u Kutini, ali je od osnivanja ustrojbeno pokrivala područja Garešnice, Novske i Ivanić-Grada.

U uvodu knjige (str. 7 – 11) nalaze se govori sa službenoga obilježavanja osnivanja Specijalne jedinice policije „Ris”, i to zapovjednika Specijalnih jedinica MUP-a Republike Hrvatske u Domovinskom ratu general-pukovnika Mladena Markača, ratnoga načelnika Policijske uprave Kutina Mate Sičaje te načelnika Sektora specijalne policije MUP-a Republike Hrvatske Željka Sačića. Slijede poglavlja koja kronološki od 1991. do 1996. obrađuju događaje u kojima je jedinica sudjelovala. Na početku poglavlja „1991.” (str. 13 – 98) autori opisuju politički kontekst u Hrvatskoj (demokratske promjene, nelegalno oduzimanje oružja Teritorijalne obrane Socijalističke Republike Hrvatske, međunarodni i politički sukobi, početak srpske pobune i ubrzana srbizacija komunističke Jugoslavenske narodne armije) koji je prethodio početku Domovinskoga rata te politički kontekst na lokalnom području koje je ustrojbeno pokrivala Specijalna jedinica policije „Ris”. Opisuju se i kadrovske promjene u Sekretarijatu unutrašnjih poslova Kutina koje su uslijedile nakon demokratskih promjena te okolnosti u kojima je početkom 1991. osnovana i ustrojena Specijalna jedinica policije „Ris”. Zatim je opisana i prva akcija jedinice. Akcija je izvedena 8. svibnja 1991. u Jasenovcu, kada je Specijalna jedinica policije „Ris” uspješno osiguravala komemoraciju Srbima stradalim tijekom Drugoga svjetskog rata. Nakon proglašenja neovisnosti 25. lipnja 1991. u Republici Hrvatskoj dolazi do otvorene agresije pobunjenih Srba, Jugoslavenske narodne armije, Srbije i Crne Gore. To je Specijalnu jedinicu policije „Ris” odmah stavilo u prve redove obrane suvereniteta Republike Hrvatske, pa tijekom ljeta 1991. njezini pripadnici sudjeluju u obrani hrvatskoga Pounja i Hrvatske Kostajnice. Nakon toga je uključena i u borbe u zapadnoj Slavoniji, i to od Okučana pa sve do Pakraca. Tijekom listopada 1991. jedinica sudjeluje u iznimno važnoj obrani Novske. Na području Novske jedinica je dočekala početak 1992. i potpisivanje Sarajevskoga primirja. Nažalost, jedinica je tijekom toga razdoblja pretrpjela gubitke u ljudstvu.

Slijedi poglavlje „1992.” (str. 99 – 128), u kojem autori iznose podatke o ustrojbenom, logističkom i kadrovskom jačanju jedinice nakon što je potpisano Sarajevsko primirje. Novo angažiranje jedinice uslijedilo je na oslobođenom području Papuka, gdje je sudjelovala u pretragama i razminiranju terena. Nakon toga jedinica je uključena u akcije *Poskok 1* i *Poskok 2* na području Velebita, čiji je cilj bilo ostvarivanje što boljšeg položaja hrvatskih snaga na širem području Maslenice. Na položajima na Velebitu jedinica se izmjenjivala sa specijalnim jedinicama policije iz drugih policijskih uprava. Nakon Velebita jedinica je sudjelovala i u akciji čuvanja oslobođenoga teritorija na širem dubrovačkom području.

U poglavlju „1993.” (str. 129 – 182) autori opisuju daljnje djelovanje jedinice na području Like, čiji je vrhunac bila akcija *Džep 93* i potiskivanje srpskoga agresora iz širega područja Gospića. Nakon uspješno provedene akcije dio jedinice bio je angažiran na osiguravanju oslobođenoga terena. U poglavlju „1994.” (str. 183 – 234) opisuje se daljnji boravak dijela jedinice u Lici i dijela jedinice u zapadnoj Slavoniji te angažiranje na karlovačkom području uslijed unutarmuslimanskoga sukoba na području Bihaća i Velike Kladuše. Opisan je i angažman na osiguravanju prometa autocestom Zagreb – Lipovac nakon potpisivanja još jednoga u nizu mirovnih sporazuma, ali i osiguravanje prvoga dolaska pape Ivana Pavla II. u Republiku Hrvatsku.

Poglavlje „1995.” (str. 235 – 314) jedno je od najvećih, što je očekivano s obzirom na događaje te godine. Autori u njemu opisuju angažman jedinice u skupnoj akciji Specijalnih jedinica MUP-a u vojno-redarstvenoj operaciji *Bljesak* i oslobađanju okupiranoga teritorija zapadne Slavonije. Pripadnici Specijalne jedinice policije „Ris” prvi su stigli u okupirane Okučane, a daljnji angažman jedinice bio je u akciji čišćenja Pšunja od zaostalih pripadnika pobunjenih Srba. Slijedi opis djelovanja jedinice u vojno-redarstvenoj operaciji *Oluja*. Uoči same *Oluje* veći dio jedinice bio je stacioniran na Velebitu. Tijekom akcije se spuštaju s Velebita, ulaze u Donji Lapac i na kraju zauzimaju položaje u Kulen Vakufu u Bosni i Hercegovini. Nakon *Oluje* jedinica je ponovno angažirana u čišćenju i osiguravanju oslobođenih područja Like i sjeverne Dalmacije. Uslijedile su intenzivne pripreme jedinice za moguće oslobađanje istočne Slavonije, Baranje i Srijema. Do kraja 1995. jedinica je još angažirana na čuvanju državne granice na području Korduna i sudjeluje u antiterorističkim akcijama na području Novske. U poglavlju „1996.” (str. 315 – 334) opisuje se angažman jedinice od kraja 1995. pa do sredine 1996. na čuvanju državne granice na području Posavine i Pounja. Usto jedinica sudjeluje u potrazi za zaostalim srpskim pobunjenikom Živkom Koraćem, koji je na Banovini ubio više civila. Sredina 1996. je i kronološki nadnevak kojim završava ova knjiga. Još treba reći da su autori u svim poglavljima podrobno iznijeli sve kadrovske, logističke i ustrojbene promjene koje su se dogodile u jedinici tijekom obrađenih godina. Na kraju knjige nalaze se „Zaključak”, „Razgovor s Borisom Jambrešićem”, popisi poginulih i popis svih pripadnika jedinice te povijesna građa i tehnički detalji korišteni u izradi knjige.

Što na kraju reći o vrijednosti monografije o Specijalnoj jedinici policije „Ris”? Monografija je iscrpno djelo o jednoj iz niza slavnih jedinica MUP-a Republike Hrvatske i Hrvatske vojske koje su u Domovinskom ratu obranile hrvatski suverenitet. Vidljivo je i da su svi uključeni u njezin nastanak uložili veliki trud. Osim toga, samo djelo nastalo je na obilju prvorazredne arhivske građe i objavljene literature, ali i sjećanjima pripadnika jedinice. Stoga se može zaključiti da treba nastaviti s predanim radom na stvaranju sličnih monografija i o drugim jedinicama MUP-a Republike Hrvatske i Hrvatske vojske jer su prijeko potrebne radi čuvanja istine i sjećanja na „dane ponosa i slave” tijekom Domovinskoga rata.

Domagoj Knežević